

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-23>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Мокрицька Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0318-5285>

***Анотація.** У статті досліджуються види соціальних послуг, які надаються особам, які постраждали від домашнього насильства. Обґрунтовується необхідність застосування комплексного підходу у функціонуванні системи надання послуг з огляду на державні соціальні стандарти, які визначають порядок надання відповідної соціальної послуги для осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах.*

Класифікатор соціальних послуг визначає осіб, які постраждали від домашнього насильства, отримувачем соціальних послуг на такі види соціальних послуг, як: надання притулку, екстрене (кризове) втручання та соціально-психологічна реабілітація.

Системний аналіз законодавства, що регулює діяльність надавачів соціальних послуг таким особам, свідчить про те, що обмеженого переліку таких соціальних послуг немає. Проте забезпечена можливість надання ще таких із них, як консультування, інформування, надання притулку, представництво інтересів.

Запропоновано доповнити пункт 5 частини 1 статті 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» реченням такого змісту: «Зміст і обсяг соціальної послуги для кожної постраждалої особи визначаються індивідуально залежно від її потреб і зазначаються в договорі про надання соціальної послуги відповідно до стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам, які затверджуються відповідно до стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з урахуванням вимог міжнародних правових актів».

Також варто продублювати в пункті 5 частини 1 статті 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зміст положень пункту 4 частини 1 статті 17 цього акта. Зокрема, передбачити надання загальними та спеціальними службами підтримки соціальних послуг постраждалим особам, зокрема й постраждалим дітям, виключно за згодою постраждалих осіб або їхніх законних представників, а якщо батьки, інші законні представники дитини, законні представники недієздатної особи є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини або недієздатної особи – за згодою органу опіки та піклування.

***Ключові слова:** особа, яка постраждала від домашнього насильства, соціальна послуга, домашнє насильство, державний стандарт надання соціальної послуги.*

Mokrytska Nataliia. SOME ISSUES OF THE PROVISION OF SOCIAL SERVICES OF PERSONS WHO HAVE BEEN VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE

***Abstract.** The article examines the types of social services provided to victims of domestic violence. The need to apply a comprehensive approach to the functioning of the service provision system is substantiated in view of the state social standards, which determine the procedure for providing appropriate social services for persons who find themselves in difficult life circumstances.*

The classifier of social services identifies persons who have suffered from domestic violence by a recipient of social services for the following types of social services – provision of shelter, emergency (crisis) intervention and socio-psychological rehabilitation.

A systematic analysis of the legislation regulating the activity of providers of social services to such persons shows that there is no limited list of such social services. However, it is possible to provide more of them, such as consulting, informing, providing asylum, and representing interests.

It is proposed to add item 5, part 1 of Art. 14 of the Law of Ukraine “On the prevention and counteraction of domestic violence” with the following sentence: “The content and scope of social services for each victim is determined individually depending on his needs and is specified in the contract on the provision of social services in accordance with the standards for the provision of social services to victims, which are approved in accordance to the standards of providing social services to victims by the central executive body, which ensures the formation of state policy in the field of prevention and countermeasures against domestic violence, taking into account the requirements of international legal acts”.

It is also worth duplicating in paragraph 5, part 1 of Art. 14 of the Law of Ukraine “On Prevention and Combating Domestic Violence”, the content of the provisions of Clause 4, Part 1, Art. 17 of this act. In particular, provide for general and special support services to provide social services to affected persons, including affected children, only with the consent of the affected persons or their legal representatives, and if the parents, other legal representatives of the child, legal representatives of the disabled person are offenders or evade the protection of rights and the interests of the child or disabled person – with the consent of the guardianship authority.

Key words: person affected by domestic violence, social service, domestic violence, state standard of social service provision.

Постановка проблеми. Офіційні дані Національної соціальної сервісної служби України свідчать про те, що протягом 2022 р. обліковано 251 829 звернень щодо вчинення домашнього насильства. З них соціальними послугами щодо домашнього насильства за звітний період 2022 р. охоплено 36 077 осіб [1].

За даними Національної гарячої лінії із запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерній дискримінації, роботу якої з 1997 р. забезпечує громадська організація «Ла Страда-Україна», з майже 30 000 звернень, отриманих у 2020 р., понад 96 відсотків стосувалися питань запобігання та протидії домашньому насильству та гендерній дискримінації, 84 відсотки звернень надійшли від жінок [2].

Хоча не всі постраждали від насильства за ознакою статі жінки, і не всі кривдники чоловіки, наявний помітний гендерний дисбаланс (більшість постраждалих – жінки, більшість кривдників – чоловіки). Тому Пекінська декларація та платформа дій, ухвалена на четвертій Усесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 р., визначила термін «насильство стосовно жінок» як будь-який акт гендерного насильства, який призводить або може призвести до фізичного, сексуального або психологічного завдання шкоди або страждання жінкам, включаючи погрози вчинення таких дій, примус чи свавільне позбавлення волі незалежно від того, чи відбуваються вони в суспільному чи приватному житті. Насильство за ознакою статі – це пору-

шення прав людини та форма дискримінації [3].

У Державній соціальній програмі запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р. зазначено, що проблему не досить ефективного механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі та забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, передбачається розв’язати, серед іншого, такими способами та шляхами, як забезпечення постраждалим особам незалежно від віку та стану здоров’я доступності до комплексних послуг, орієнтованих на їхні потреби, і отримання таких послуг; надання доступних якісних соціальних послуг постраждалим особам; забезпечення доступу до загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг тощо [4].

З огляду на вищевикладене, система надання соціальних послуг посідає важливе місце у формуванні правового механізму надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства. Отже, і вирішення правових проблем у цьому напрямі є на часі й актуальним.

Стан дослідження. Соціальний захист осіб, які опинилися у важких життєвих обставинах, завжди перебував у полі дослідження науковцями у сфері соціального забезпечення. Зокрема, до цієї проблематики зверталися такі науковці-правники у сфері

соціального забезпечення, як В.Я. Бурак, М.І. Іншин, С.М. Синчук, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, О.І. Процевський, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко й інші. Проте система державних стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від домашнього насильства, тривалий час перебувала на стадії зародження та формування, тому подальші дослідження будуть сприяті розвитку правової думки в цьому напрямі.

Мета статті – дослідження окремих питань надання соціальних послуг особам, які постраждали від домашнього насильства, внесення пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства з метою ефективної реалізації прав цієї категорії осіб у сфері соціального захисту.

Виклад основних положень. Механізм правового регулювання надання соціальних послуг особам, які зазнали домашнього насильства, становлять норми Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229–VIII.

Відповідно до п. 3 ч. 1. ст. 1 цього акта термін «домашнє насильство» уживається у такому значенні: домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі одне з одним, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [5].

Також у п. 8 ч. 1 ст. 1 подається визначення особи, яка постраждала від домашнього насильства, як особи, яка зазнала домашнього насильства в будь-якій формі [5].

У контексті дослідження системи надання соціальних послуг положеннями даного Закону сформовано досить якісний і ефективний механізм правового регулювання захисту

прав осіб, які зазнали домашнього насильства. Його повнота та доступність забезпечуються мережею загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Отже, до загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, серед іншого, надають допомогу постражданим особам: центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі місечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та інші заклади, установи й організації, які надають соціальні послуги постражданим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр із питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постражданим особам і особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади й установи, призначені виключно для постраждалих осіб і осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі (ч. 4 ст. 6 Закону) [5].

Щоправда, центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді припинили свою діяльність. Натомість були створені центри соціальних служб на підставі постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб» від 1 червня 2020 р. № 479 [6].

Аналіз законодавчих положень ст. 14 цього Закону дає підстави для висновку, що всі соціальні послуги особам, які зазнали домашнього насильства, надаються безкоштовно відповідно до державних стандартів надання соціальних послуг. Їхніми надавачами є пересічні загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб [5].

З огляду на це потрібно звертатися до положень Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 р. № 2671–VIII [8]. Цей законодавчий акт регулює порядок і

умови надання соціальних послуг суб'єктам, що опинилися у важких життєвих обставинах і потребують допомоги, надає визначення поняття «соціальна послуга», здійснює їх поділ на види. Системний розгляд його норм і зіставлення їх із положеннями Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [5] дозволяють дійти висновку, що соціальні послуги для осіб, які постраждали від домашнього насильства, – це дії, які спрямовані на профілактику таких складних життєвих обставин або подолання чи мінімізацію їхніх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Правовий зв'язок між отримувачем і надавачем соціальних послуг формує договір про надання соціальних послуг, у якому індивідуально залежно від потреб особи зазначаються зміст і обсяг соціальної послуги згідно з державними стандартами соціальних послуг.

Варто зазначити, що домашнє насильство є одним із чинників, який може зумовити настання складних життєвих обставин, через які особа має право на отримання соціальних послуг (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги») [8].

Не може бути відмовлено в наданні соціальних послуг і не може бути припинено надання соціальних послуг у разі наявної загрози життю чи здоров'ю особи, домашнього насильства, насильства за ознакою статі або жорстокого поводження з дітьми (ч. ч. 1, 2 ст. 24 Закону України «Про соціальні послуги») [8].

Щоправда, на законодавчому рівні не конкретизовано види соціальних послуг, які можуть надаватися особам, які постраждали від домашнього насильства.

Зокрема, у п. 5 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб у межах своїх повноважень здійснюють надання відповідно до компетенції постраждалим особам соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної допомоги на безоплатній основі, сприяння наданню правової допомоги, а також забезпечення тимчасо-

вого притулку для таких осіб і їхніх дітей у порядку, передбаченому законодавством [5].

У цьому контексті заслуговують на увагу і норми ст. 17, де врегульовано участь заінтересованих суб'єктів, що надають соціальні послуги із запобігання та протидії домашньому насильству. Ідеться про підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, фізичних осіб – підприємців, а також фізичних осіб, які надають соціальні послуги. Зокрема, передбачено надання ними соціальних послуг постраждалим особам, постраждалим дітям також, виключно за згодою постраждалих осіб або їхніх законних представників, а якщо батьки, інші законні представники дитини, законні представники недієздатної особи є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини або недієздатної особи – за згодою органу опіки та піклування [5].

Проте їх не можна прирівнювати до загальних і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, які є закладами. До того ж такі спеціалізовані служби утворюються місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства та діють на основі типових положень про спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, затверджених Кабінетом Міністрів України (ч. 2. ст. 17 цього акта) [5].

Проте аналогічного положення у ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у частині виконання повноважень щодо отримувачів соціальних послуг загальними та спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб немає. Хоч у ст. 4 цього Закону акцентовано увагу на добровільності отримання допомоги постраждалими особами, окрім дітей і недієздатних осіб, щоправда, тільки на рівні основних засад запобігання та протидії домашньому насильству

Тому пропонуємо продублювати в п. 5 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зміст положень п. 4 ч. 1 ст. 17 цього акта.

Доцільно також додати, що перелік стандартизованих соціальних послуг передбачений у ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» [8], а детальніша інформація стосовно кожної з них вказана у класифікаторі соціальних послуг, який затверджений наказом Мінсоцполітики «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» від 23 червня 2020 р. № 429 [9]. Тлумачення «за буквою закону» з посиланням на назву категорії отримувача соціальних послуг свідчить про те, що соціальними послугами, які надаються особам, які постраждали від домашнього насильства, є: надання притулку, екстрене (кризове) втручання та соціально-психологічна реабілітація.

Водночас дослідження змісту підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, насильства, зокрема й сексуального, пов'язаного зі збройним конфліктом, допомагає підсумувати, що таких соціальних послуг більше. До того ж вичерпний перелік визначається винятково чинними положеннями, на підставі яких діють ці суб'єкти, що розробляються на основі типового документа.

Зокрема, на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» функціонує Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі. Відповідно до п. п. 9, 11, 21 Денний центр надає такі соціальні послуги, як екстрене (кризове) втручання, консультування, інформування, надання притулку, представництво інтересів тощо [10].

Цією ж постановою Кабінету Міністрів України затверджено типові положення, від-

повідно до якого функціонує Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі. Тут у п. 13 зазначено, що консультативна служба надає такі соціальні послуги, як екстрене (кризове) втручання, консультування, інформування. Перелік соціальних послуг, що надаються консультативною службою, визначається положенням про консультативну службу [10].

Отже, цими підзаконними нормативно-правовими актами передбачено ще такі види соціальних послуг, як консультування, інформування, представництво інтересів.

Однак Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не називає жодної соціальної послуги, щоправда, у п. 5 ч. 1 ст. 14 згадується тимчасовий притулок. Відповідно, як уже було констатовано, надання притулку є видом соціальної послуги [5].

Згідно з п. 31 Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655, строк перебування постраждалої особи у притулку не може перевищувати трьох місяців. Тут у п. 12 передбачено, що надання притулком послуг постраждалим особам здійснюється на безоплатній основі в обсязі, визначеному державними стандартами надання соціальних послуг, затвердженими Мінсоцполітики. Зміст і обсяг соціальної послуги для кожної постраждалої особи визначаються індивідуально залежно від її потреб і зазначаються в договорі про надання соціальної послуги [11].

На дотримання вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» був розроблений проєкт наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження державних стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі». Ним запропоновано затвердити державний стандарт

екстреного та кризового втручання для осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі; державний стандарт соціальної послуги соціально-психологічної реабілітації осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі, і державний стандарт соціальної послуги надання приюту для осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі [12].

Проте натепер вони ще не затверджені, тому в Україні відсутня завершальна ланка, яка необхідна для якісного надання соціальних послуг для осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Висновки. З огляду на різноманітність соціальних послуг, які надаються особам, які

постраждали від домашнього насильства, та відсутність комплексного підходу в цьому стосовно вкрай вразливої категорії осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах, є нагальна потреба затвердження державних стандартів, які розроблені з урахуванням особливостей потреб та інтересів таких надавачів соціальних послуг. Як видається, відповідний механізм правового регулювання не є цілісним тільки на акцентуванні в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» щодо добровільності надання соціальних послуг як основоположного принципу. Українською важливо поєднати його з договірними засадами соціальних послуг відповідно до державних стандартів соціальних послуг для осіб, які постраждали від домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Інформація про кількість звернень щодо домашнього насильства. URL: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo> (дата звернення: 11.04.2023).
2. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 р. та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 рр. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 р. № 752-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад : наказ Мінсоцполітики України від 27.12.2022 р. № 359. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
4. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р. : постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229–VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2#w1_1 (дата звернення: 11.04.2023).
6. Деякі питання діяльності центрів соціальних служб : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 479. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
7. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 11.04.2023).
8. Про затвердження Порядку здійснення соціального патрулювання : наказ Міністерства соціальної політики України від 19.07.2011 р. № 283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0953-11#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
9. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : наказ Мінсоцполітики від 23.06.2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
10. Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 824. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2023).

11. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2023).

12. Про затвердження державних стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі : проект наказу Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/692/> (дата звернення: 11.04.2023).

References:

1. Informatsiya pro kil'kist' zvernenn' shchodo domashn'oho nasyl'stva. Retrieved from: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo> (Last accessed: 11.04.2023).

2. Pro skhvalennya Derzhavnoyi stratehiyi zabezpechennya rivnykh prav ta mozhlyvostey zhinok i cholo-vikiv na period do 2030 r. ta zatverdzhennya operatsiyonoho planu z yiyi realizatsiyi na 2022–2024 rr. : rozpo-ryadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 12.08.2022 r. № 752-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

3. Pro zatverdzhennya Metodichnykh rekomendatsiy z realizatsiyi hendernoho pidkhotu ta pidkhotu, shcho bazuyet'sya na dotrymanni prav lyudyny, na rivni terytorial'nykh hromad : nakaz Minsotspolityky Ukrayiny vid 27.12.2022 r. № 359. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

4. Pytannya Derzhavnoyi sotsial'noyi prohramy zapobihannya ta protydyi domashn'omu nasyl'stvu ta nasyl'stvu za oznakoyu stati na period do 2025 r. : postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24.02.2021 r. № 145. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

5. Pro zapobihannya ta protydyi domashn'omu nasyl'stvu : Zakon Ukrayiny vid 07.12.2017 r. № 2229–VIII. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2#w1_1 (Last accessed: 11.04.2023).

6. Deyaki pytannya diyal'nosti tsentriv sotsial'nykh sluzhb : postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 01.06.2020 r. № 479. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2020-%D0%BF#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

7. Pro sotsial'ni posluhy : Zakon Ukrayiny vid 17.01.2019 r. № 2671–VIIIU. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (Last accessed: 11.04.2023).

8. Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya sotsial'noho patrulevannya : nakaz Ministerstva sotsi-al'noyi polityky Ukrayiny vid 19.07.2011 № 283. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0953-11#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

9. Pro zatverdzhennya Klasyfikatora sotsial'nykh posluh : nakaz Minsopolityky vid 23.06.2020 r. № 429. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

10. Pro zatverdzhennya typovykh polozhen' pro dennyy tsentr sotsial'no-psykholohichnoyi dopomohy osobam, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyl'stva ta/abo nasyl'stva za oznakoyu stati, ta spetsializovanu sluzhbu pervynnoho sotsial'no-psykholohichnoho konsul'tuvannya osib, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyl'stva ta/abo nasyl'stva za oznakoyu stati : postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 21.08.2019 r. № 824. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

11. Pro zatverdzhennya Typovoho polozhennya pro prytulok dlya osib, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyl'stva ta/abo nasyl'stva za oznakoyu stati : postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 22.08.2018 r. № 655. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text> (Last accessed: 11.04.2023).

12. Pro zatverdzhennya derzhavnykh standartiv nadannya sotsial'nykh posluh osobam, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyl'stva ta / або nasyl'stva za oznakoyu stati : proyekt nakazu Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrayiny. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/projects/692/> (Last accessed: 11.04.2023).